

БОГОСЛОВЉЕ СВЕТЕ ТАЈНЕ ПОКАЈАЊА У РИМОКАТОЛИЧКОЈ ЦРКВИ

Ненад Д. Мијалковић*
Бојословија Св. Кирила
и Методија, Ниш

Апстракт: У овом раду изложићемо преглед литургијско–бојословској поимања Свете тајне покајања кроз историјски развој. Објашњење у вези са Светом тајном праише одговарајућа сведочанства из Светој Писма, као и дела појединих ранохришћанских оца Цркве. Пошом, изнећемо релевантне бојословске, светиштајинске аспекти и зајажања личности средњег века, доба схоластике, Триденској сабора и Другој ватиканској сабора. Нећемо свакако изоставити ни бојословска размишљања појединих истакнутих римокатоличких и православних бојослова о Светој тајни покајања. Овом радом желимо да ставимо акценат на литургијско–бојословски смисао ове свете тајне у складу са њеним еклисиолошким, христолошким, пнеуматолошким и есхатолошким искуством у живој Цркве.

Кључне речи: Света тајна, покајање, Римокатоличка Црква, Евхаристија, сабор, исповест, љубав, слобода, духовник.

1. Увод

Свете тајна покајања као и тајна крштења пројављује истину Цркве и њеног богочовечанског живота, а то је учествовање у смрти и васкрсењу Христовом. Смрт је грех човеков, његов неуспех да постоји као личност у слободи и љубави. Тајна покајања и исповести чине један другачији догађај од психолошког процеса ослобађања нашег осећаја кривице. Стварно искуство покајања које води исповести је суштински другачије од осећаја кривице. Сврха покајања као и сваке друге свете тајне је остварење истине човека, што означава пројаву истине Божије.

* mijalkovicnenad@gmail.com.

Покајање је препознавање наших грехова у светлости Божије милости, у контексту нашег заједничког односа.¹ Свету тајну покајања, као Тајну Цркве, установио је сам Господ Исус Христос, када се после свог славног Васкрсења јавио ученицима кроз затворена врата, дуноу је на њих и рекао: „Примите Дух Свети. Којима опростите грехе опростиће им се, а којима задржите, задржаће се“ (Јн. 20, 22–23). Ова власт опраштања и неопраштања грехова људима, која је од Господа Христа предата светим Апостолима, преносила се даље, заједно са Светим Духом, на апостолске наследнике – епископе и свештенике – у Светој тајни свештенства до дана данашњег и преносиће се до свршетка века. Тако је свемудри Господ уредио, да и поред опште греховности свих људи,² спасење ипак буде приступачно и остварљиво за све посредством Свете тајне покајања. У светлости до сада реченог јасно је да бити прави хришћанин, значи бити доживотни покајник. На то је човек позван пре него што постане хришћанин. „Покајте се“ биле су прве речи светога Јована Претече када се појавио у зајорданској пустињи. „Покајте се јер се приближи Царство Божије“, значи говоримо о покајању за Царство небеско, за живот вечни. Човек је морао да промени целокупно своје биће, свој начин живота, како би ушао у радост Царства Божијег. Свети јеванђелист Марко понавља речи: „Покајте се и верујте у јеванђеље“ (Мк. 1, 15), и тиме показује пут како се постаје следбеник Христов. Тај пут следствовања је тајна покајања. Прва апостолска проповед после силаска Светога Духа, почела је речима: „Покајте се“ (Дап. 2, 48). И Црква Христова, се од тих бурних времена апостолских и мученичких па до дана данашњег, истиче, и истицаће покајање као почетак човечјег спасења. Из овакве перспективе гледано, запажамо да је тајна покајања припрема за улазак у Цркву Божију као Царства Божијег, тако да је покајање неодвојиво ван контекста Свете тајне крштења, миропомазања и Евхаристије.

2. Света тајна покајања

Најкарактеристичније место о јавном покајању у Старом Завету је-сте оно које описује Празник помирења, или Дан помирења (Лев. 23, 26–32). Циљ таквог богослужења је позивање на покајање и обредно извршење пред Богом, као и измирење са Богом.³ Новозаветно схватање

¹ Види: Христо, Јанарас, *Слобода морала*, Каленић, Крагујевац, 2007, 121–123.

² Adam Adolf, *Uvod u Katoličku Liturgiju*, Zadar, 1993, 186.

³ Види: Vladimir Zagorac, *Kristova otajstva: sakramenti i blagoslovinе, povijest i teologija slavljenja*, Kršćanska Sadašnjost (KS), Zagreb, 1998, 137–138.

покајања и помирења, посебно је одређено поимањем греха. Спољашњи символ, тог помирења, је Христова смрт на крсту за грехе свега човечанства. У синоптичким јеванђељима, Христов живот у који обухватамо и Његову крсну смрт, јесте остварење Царства Божијег, то се показује са владавањем и превазилажењем греха. „И чувши Исус рече им: Не требају здрави лекара него болесни. Ја нисам дошао да позовем праведнике на покајање, него грјешнике“ (Мк. 2, 17). Тим задатком је окарактерисана читава Христова проповед, зато га осуђују. „Дође Син Човјечији, који и једе и пије, а они кажу: Гле човјека изјелице и винопије, *група цариницима и трјешницима*. И би оправдана премудрост од дјецe њезине“ (Мт. 11, 19). О Христовом животу, говоре и делови Јеванђеља по Луки који најизразитије карактеришу покајање (Лк. 15): о изгубљеној овци, изгубљеној драхми, и прича о блудном сину. Његовом обраћању грешницима одговара позив: „Покајте се и вјерујте у јеванђеље“ (Мк. 1, 15). Оздрављење болесника показују његову власт опраштања греха (Мт. 9, 2–8). Христос не проповеда само покајање и помирење, него својом властитом личношћу остварује нову заједницу са Богом. Усмеравање Христовог живота на помирење са Богом, треба продубити скретањем пажње на Његову смрт. Он је онај „који би предан за гријехе наше и устаде за оправдање наше“ (Рим. 4, 25). Човечанство измирење постиже Христовом смрћу на крсту. Христос својом спремношћу, и својом смрћу, показује да је његова смрт укључена у смислено усмерење његовог живота. Голгота постаје местом Божије присутности. Христос отвара пут спасења својим Васкрсењем, а тај пут је заједница са Оцем. Један од разбојника, распетих истовремено са Исусом Христом чује речи: „Још данас ћеш бити са мном у рају“ (Лк. 23, 43). Дело насилне смрти Христове постаје дело љубави Божије према људима. А васкрсење Христово је дело живота. У библијском казивању видимо да је Бог онај који у Христу опрашта, ма да и улога човека је од важности да би се божанско дело оделотворило. „Ту је ријеч о унутарњој вези обају момента: Божије опраштање и човјеково обраћање. Императив ‘метаноеите’ према синоптицима спада у Исусово навијештање“.⁴ Сва Христова дела су, на неки начин, позив на промену и стварање поверења. „Слијепи прогледају и хроми ходе, губави се чисте и глухи чују, мртви устају и сиромашнима се проповиједа јеванђеље. И благо ономе који се не саблазни о мене“ (Мт. 11, 5–6). Као конкретни трагови спасења у Христу су чуда, позив да га спознамо као Месију и од Оца посланог Спаситеља света. Покајање кроз крштење је припрема за улазак у Царство Божије, то је есхатолошка слика која се остварује у Цркви Божијој. Циљ покајања је помирење, зато је потребно

⁴ Franz Court, *Sakramenti, Priručnik za teološki studij i praksu*, Ђаково, 1997, 353.

да у склопу библијског утемељења Свете тајне покајања, обратимо посебну пажњу на саму реч „помирење“. Могло би се рећи да је помирење циљ покајања. Помирење код апостола Павла показује нам се као дело Божије, помирује нас са собом (2. Кор. 5, 18; Рим. 5, 10). Помирење значи преображење, обновљење односа између Бога и човека. Бог даје могућност и способност човеку како би дошло до тог преображења, односно остварења новог односа – савеза. Апостол Павле се моли уместо Христа: „Уместо Христа, дакле, молимо, као да Бог позива кроз нас: Молимо у име Христово – *помирише се са Богом*“ (2. Кор. 5, 20). Апостол Павле своју службу види као саделовање у Христовом делу измирења и делу спасења. Као апостол, он је сабиратељ заједнице, он је окупитељ, уместо Христа, значи са пуном одговорношћу преузима настојатељство. Ово место можемо протумачити у строго еклисиолошком смислу. Посебно јасно изражавају овај моменат, еклисиолошки, по питању помирења, покајања, места из Матејевог јеванђеља. „И даћу ти кључеве Царства небеског: и што свежеш на земљи биће свезано на небесима; и што раздријешиш на земљи биће раздријешено на небесима“ (Мт. 16, 19). Затим, јеванђелист Матеј каже: „Заиста вам кажем: Што год свежете на земљи биће свезано и на небу, и што год раздријешите на земљи биће раздријешено на небу“ (Мт. 18, 18). Христос обећава апостолу Петру, односно апостолима, власт опраштања греха. „Према данас најчешће изношеном тумачењу, ријечи свезати и одријешити, као и изопћити и ослободити од изопћења, значе искључење односно поновно примање у заједницу. Важно је прије свега да обоје – има вриједност на небу, то јест пред Богом“.⁵ После васкрсења, задатак ученика Христових налази свој врхунац у примању Духа Светога, што видимо из Јовановог јеванђеља. „А Исус им рече опет: Мир вам! Као што је Отац послао мене, и ја шаљем вас. И ово рекавши, дуну и рече им: Примите Дух Свети! Којима опростите гријехе, опраштају им се; и којима задржите, задржани су“ (Јн. 20, 21–23). Послање Исуса од Оца наставља се и даље у послању ученика од Исуса Христа и то као дар Духа Светога. Апостоли узети да врше спасоносну божанску икономију и у опраштању греха врше спасоносно дело Божије, обраћања (повратка). У Јовановом јеванђељу је служба апостола постављена на христолошкој и еклисиолошкој основи. Имамо низ примера где апостол Павле опомиње заједнице и позива на покајање. Тако опомиње заједницу у Коринту због једног блудника: „[...] И избаците злога између вас самих“ (1. Кор. 5, 13). Оскрнавитељ, каже апостол Павле: „Да се такав преда сатани на мучење тијела, да би се дух спасао у дан Господњи“ (1. Кор. 5, 5). На овај начин апостол Павле

⁵ F. Courth, *Sakramenti*, 357.

овом проблему даје есхатолошку димензију, а пре свега сотириолошку. Према библијском схватању, грешник треба да буде спасен; то вреди и онда ако га заједница у крајњем случају искључи. Грех, као и опраштање греха, пре свега је питање заједнице, Цркве.

Као прва карактеристика раног патристичког периода, истиче се то, да је покајање могуће једном.⁶ Тершулијан карактерише покајање као друго крштење на путу спасења.⁷ Киријан Картагински, после Васкрса 251. вратио се у Картагину, и објавио је спис „О палима“ у коме говори о покајању.⁸ Друга карактеристика покајничког поступка ране Цркве, је да упућује на преумљење, промени целокупног начина живота. А као трећа карактеристика покајничког чина је улога црквене заједнице. То је већ јасно, по томе, што канонско (уставно) покајање започиње неком врстом привременог искључења из богослужбеног окружења – заједнице. На челу Цркве је епископ који регулише односе унутар заједнице.⁹ У IV и V веку развија се покајање унутар Цркве у данас познатој схеми,¹⁰ говорећи о покајању, држаћемо се појединачних мишљења отаца из овог периода. У оквиру канонске Свете тајне исповести у Александрији се појављују духовне вође (духовници), али у свом деловању при поступку покајања, они нису супарници хијерархији. Црква испуњена Духом Светим јесте сакраментални простор помирења – измирења. Епископско полагање руку на грешника поново га уводи у црквену заједницу. На тај начин, покајник добија Духа Светога, јер Црква је дело Духа.¹¹ Авиустиновог мишљењу, по којем настојатељ, својом сопственом снагом поново укључује покајника у Цркву, као храм Духа Светога, стоје два другачија мишљена. Блажени Јероним и Грегориј I¹² у епископовом опраштању запажају објашњење о разрешењу грешника. Допринос Цркве, јуритички гледано, остаје ту спољашњи. Мисао, коју заступа Амвросије Милански, заснива црквену службу као Божији инструмент, она делује

⁶ „Још ћу, Господине, рекох ја, продужити са питањима. Кажи, рече он. Чух, велим, Господине, од неких учитеља да нема другог покајања осим онога када смо сишли у воду (крштења) и добили опроштај наших ранијих грехова. Он ми (на то) рече: Добро си чуо, јер је тако. Требало је да онај који је добио опроштај грехова (у крштењу) више не греша, него да живи у чистоти“. *Пастир Јермин* (XXXI, 1–2), у: Атанасије Јевтић, *Дела айосћолских ученика*, Врњци – Требиње, 2005, 300.

⁷ Види: Tertulijan, *De Poenitentia*, 7; Migne, Jacques–Paul, *Patrologiae cursus completus. Series Latina*, Paris 1884–1912 (PL) 1, 1240c.

⁸ Види: Hubert Jedin, *Velika povijest Crkve I*, KS, Zagreb, 1972, 361–364.

⁹ Види: H. Jedin, *Velika povijest Crkve I*, 352–360.

¹⁰ Види: Hubert Jedin, *Velika povijest Crkve II*, KS, Zagreb, 1995, 284–286.

¹¹ Види: Aurelie Avgustin, *Homilia 268*, 2. PL 38, 1231–1234.

¹² Види: „Grgur I Veliki“, у: Heinrich Denzinger – Peter Hunermann, *Zbirka sažetaka vjeronanja definicija i izjava o vjeri i čudoređu*, Đakovo, 2002, (DH), 130–134.

по заповести Божијој. Та се служба односи и на брисање греха, а не само на опраштање казни за грехе. Тек након исповести, следи уз сарадњу Цркве, опроштење код Бога. Покајник остаје везан грехом све док га Црква не ослободи.¹³ Дешава се да покајник пробуђен покајањем, опет буде, у пуном смислу укључен у Цркву, заједницу јединства, љубави и Духа Светога. Појављује се нова пракса покајања, крајем VI и почетком VII века на европском континенту. То је тзв. „тарифна покора“. Новост коју нам доноси овај облик покајања је у „поновљивости: ако након покоре човјек поново сагријеша, и то тешко, може поново добити покору и помирење; *тајности*: не само да се исповиједање гријеха врши у тајности, што је било и у канонској покори, него и сам обред налагања покорничких дјела или увођења у покору бива тајно, тј. не нужно пред читавом заједницом; *унапријед одмјереним покорничким дјелима* за поједине гријехе (тарифе или таксе) што су их садржавале посебне књиге, тзв. *libri poenitentiales*; *коначности*, тј. да последице помирења престају све покорничке обавезе; *присвојачности* *клерикама и редовницима*; *власти свешеника*, не више само бискупа, да редовито даје покору и помирење“.¹⁴ У време каролиншке реформације дешавају се значајне промене у пракси сакраманта покоре (покајања). За тешке јавне преступе на снази је било јавно покајање о коме је водио бригу сам епископ. Римска традиција је под утицајем источњачких канона, постала знатно строжа. Покајници су се не само искључивали из Службе Божије, него и из Цркве. Уз покајање је долазио строги пост, повезан са сталним молитвеним правилом. Крајем IX века тражи се све више изговора који би покајнику омогућили да се одмах пре извршеног покајања измири са Црквом.¹⁵ У периоду схоластике износимо: „За схоластику је на темељу њеног смисла за ред је средишња тема унутарња веза особног, субјективног доприноса и службеног судјеловања (одржења). Многи теолози своје виђење помирења заснивају на удјелу покорника; црквени фактор замјетно ступа у други план“.¹⁶ Тако је за *Петра Абеларга* (1079–1142) разрешење нешто другоразредно, три ствари чине измирење између покајника и Бога, покајање, исповест грехова и задовољење (помирење).¹⁷ Сличан став заузима и Тома Аквински, при чему је покајање најважније. Оно, уколико се темељи на Божијој љубави, а не на страху, плодносно

¹³ Види: Sv. Ambrozije, *Otajstva i tajne*, Makarska, 1986.

¹⁴ V. Zagorac, *Kristova otajstva: sakramenti i blagoslovinе, povijest i teologija slavljenja*, 156.

¹⁵ Сравни: Hubert Jedin, *Velika povijest Crkve III/1*, KS, Zagreb, 1971, 337–338.

¹⁶ F. Courth, *Sakramenti*, 369.

¹⁷ О њему и његовим заблудама говори 2. латерански сабор (1139–1179), „Sinoda u SENSu 1140. godine“, види у: *DH*, 199–203; види: Hubert Jedin, *Velika povijest Crkve III/2*, KS, Zagreb, 1993, 56–62.

је, и доводи до опраштања греха. Код *Томе Аквинској* схоластичка наука о покајању достиже свој врхунац, његовим мишљењем повезује се лични и црквени фактор покајања у органско делатно јединство. Помоћу појма сакрамент он покушава субјективну страну исповести, покајања, да повеже са објективном, свештеничком влашћу „кључева“ да свезују и опраштају грехе. Последњи и први узрок за опраштање греха је Христово трпљење, сакрамент је делатан у нама искреним покајањем. За спасење је покајање нужно баш колико и крштење. Чин покајања, Тома Аквински назива материјом, разрешење формом сакраментa. Материја и форма не делују сами за себе, већ само заједно. Онај ко исповеда мора да буде свештеник, јер онај ко не поседује свештенички ред (чин свештенства), не може да правилно да опроштење греха.¹⁸ Према 4. латеранском сабору каже се, да верници требају бар једанпут годишње исповедати своје грехе властитом свештенику, захтев је везан како би се достојно Причестили за Васкрс.¹⁹ Ова одлука сабора је мало чудна јер поставља исповест за услов достојном причешћивању.

Тридентски сабор истиче да је покајање истинити (прави) сакрамент; њиме се верници након крштења поново измирују са Богом. Сакрамент своје утемељење налази у Јовановом јеванђељу (Јн. 20, 22), како истиче сабор. Сабор задржава ону концепцију Томе Аквинског; покајање, исповест, задовољење. Тридентски сабор, говори схоластичким начином, и на само поимање материје сакрамената, ова света тајна је окарактерисана као дело свештеничке апсолутности; она је форма и душа спасења.²⁰ Други ватикански сабор наглашава спој личног захтева и еклисијалне структуре као суштину за правилно разумевање ове свете тајне. Они који приступају сакраменту покајања од Бога добијају опроштај и измирују се са Црквом. У даљем излагању, говорићемо о погледу на претходну скицирану праксу кроз историју, пре свега вођени правцем староцрквене праксе покајања, Томе Аквинског, Тридентског и Другог ватиканског сабора. Овим, желимо да направимо једну синтезу по питању учења о Светој тајни покајања. Свој допринос верници, покајници изражавају у покајању, исповести и задовољењу. Тридентски сабор је укључио следеће моменте за разумевање покајања: 1. познање греха и виђење његове невредности; 2. гнушање над њим и одвраћање од

¹⁸ Тома Аквински, *Suma protiv pogana II*, KS, Zagreb, 1994, 1077–1093; Он ту износи своје мишљење о људима који су примили сакраменталну милост, и даље могу грешити, те тако износи став где каже: „Може се помоћу милости покре обратити“ (покајати). Затим, говори о потреби покре и њених делова.

¹⁹ Уп: 4. lateranski sabor, „Pog. 21. Ispovijed, držanje tajne od strane svećenika i primanje pričesti o Uskrsu“, у: *DH*, 229–230.

²⁰ Види: *DH*, 353–360; 362–365, Тридентски сабор је донео петнаест канона.

њега; 3. воља за променом живота; 4. приклањање Богу. За разумевање смисла исповести имамо антрополошке и теолошке разлоге. Антрополошки разлог, може се видети, да лично исповедање греха има ослобађајући карактер. Теолошки разлог за исповест је у томе, да грех, и опроштење имају еклисиолошки карактер. Сваки грех оптерећује Цркву и верника у његовом хришћанском ставу и слаби његову веру. Исповест даје свештенику сазнање о озбиљности покајања, а вернику омогућује помоћ за побољшање свог живота. Што се тиче задовољења (помирења), истиче још Тертулијан, да уз покајање иде увек доказ за преокрет, који се не извршава само изнутра, већ мора да поседује и спољашњи чин (облик). Што се тиче, улоге Цркве при разрешењу, њен став је и даље онај староцрквени, искључење и поновно помирење. За Тридентски сабор оно (покајање) је нека врста судског чина. Делатељ сакраменталног разрешења је свештеник, односно епископ. Теолошки разлог за давање пуномоћи исповедања свештенику је двострук. Први разлог је еклисиолошки, због карактера саме свете тајне и њеног виђења као дела Цркве. Уз еклисиолошки, као други разлог долази христолошки. Овде је реч о улози свештеника који кроз тајну рукоположења добија посебну улогу, тј. да делује уместо Христа. Његова улога у Светој тајни покајања је да измири грешника са Богом и Црквом. Рана Црква познаје и тајну исповести извршену од ђаконa, али у крајњој нужди. У средњем веку и лаичка исповест је сматрана меродавном, уколико је за то нужда.

Под исповешћу из побожности, подразумевамо редовније, чешће примање овог сакраментa. Тридентски сабор је заступао ту праксу, и истиче је као корисну, она је служила за изградњу свести и духовно вођење. При исповести из побожности, верници треба да исповедају своје грехе и тако њихова тежња треба да буде усмерена на личење на Христа, и следовању призива Духа Светога. Карл Ранер, наводи један теолошко-сакраментални разлог како би оправдао исповест из побожности. „Божије нам спасење није непосредно доступно, него само сакраментално по Исусу Крису, Цркви, сакраментима. По њима нам се спасење посредује као поклон. Тај се уопћени вид сажима у исповиједи до те мјере да ту опроштење долази видљиво, повијесно, и то тако да исповијед остварује опроштење и милост, која је различита и неовисна од оне заслужне покајањем. Исповијед је из побожности, конкретна изражајна форма сакраменталне човјекове егзистенције. У њој нас Божије помирбено дјело сусреће видљиво и чујно“.²¹ О одлукама Другог ватиканског сабора, које се тичу ове свете тајне, говорићемо детаљније у следећем делу рада.

²¹ F. Courth, *Sakramenti*, 390–391.

Према православној богословској мисли, Света тајна покајања је повезана са крштењем,²² што нам древна Црква и сведочи: „Исповедам једно крштење за опроштење грехова“, јер опроштење грехова није одвојени догађај, већ је сједињен са Христом, који сам јесте опроштај и наш мир са Богом. Грех не представља пре свега нарушавање неке заповести или правила, већ отпадање од Бога, тј. да је човек уместо Бога заволео и нешто друго, свет или самога себе. Одвајајући се и отпадајући од Христа ми уједно одлазимо и од Цркве. Први и основни смисао тајинства састоји се у покајниковом повратку у благодатни живот у Христу и у Духу Светом, који се у греху изгубио и сада жели да се врати. Услов за то враћање Христу јесте покајање.

Света тајна покајања као и све друге свете тајне је неодвојива од Евхаристије.²³ У томе се огледа и њен сотириолошки значај. У хришћанству покајање представља промену начина живота, али не било каквог, већ онога који је човека враћао у ропство смрти из кога је он избављен крштењем и уласком у литургијски живот Цркве. Међутим, у данашњици су покајање и исповест схваћени на веома правнички – јуридички начин услед чега је природан однос који је постојао између ове свете тајне и Евхаристије поремећен. Зато данас имамо хришћане који тврде да без исповести нема ваљаног Причешћа. Овакво мишљење је погрешно зато што се онда покајање своди само на исповест или прецизније на психолошко олакшавање, јер исповест се врши формално. У раној Цркви исповест није била индивидуални чин као данас, већ је она била предмет целе заједнице. Покајање је тесно повезано са

²² „Покајање које се, како смо видели, често поистовећује са крштењем – одрицањем од Сатане, сахрањивањем свог старог човека сапогребењем са Христом кроз погружење, препораћањем васкрсењем Христовим кроз израњање из воде, и које се на крају потврђује печатом ‘дара Духа Светога’ – остварује се као тајинствени процес хришћанске иницијације. Међутим, потпуно поистовећивање покајања са крштењем неминовно доводи до збрке у поимању крштења и покајања понаособ. Ако исповедамо ‘једно крштење’ значило би да је могуће само једно покајање или да је попут крштења покајање непоновљиво, односно да је после крштења више непотребно. Али, ако је покајање крштенога реалност његовог живота у историјској Цркви, онда је крштење ‘ефикасно’ само у ‘поништавању’ предходног живота оног који се крштава, док за будућност он остаје несавршен човек. Једном за свагда покајан кроз ‘једно крштење’, хришћанин и даље остаје подложен греху [...]“, Ненад Милошевић, „Света тајна исповести и покајања“, у: *Беседа* 6, 2004, 112–113.

²³ „Пре свега, морамо поћи од чињенице да покајање и исповест као светотајински чин не могу бити појмљиви изван контекста Свете Евхаристије као Светајне Цркве. Практично то значи да покајање не треба да буде само по себи циљ: чак ако је њиме и могуће постићи потпуно дистанцирање од греха, но ни тада не треба да представља крајњи циљ хришћанског живота. То се оправдава тиме што је очишћење од греха само предуслов живота у Христу [...]“, Н. Милошевић, *нав. дело*, 113.

крштењем јер представља нови начин живота. У хришћанству, гледано из угла крштења, постоји само једно покајање. Покајање, означава нови идентитет, чији је циљ да се одбаци биолошки идентитет и заснује нови у заједници са Христом. Када се каже да постоји само једно покајање мисли се на преумљење (промену целокупног бића човековог), на нови начин живота. Човек је грешно биће и зато је потребно исповедати грехе и после крштења. Такав хришћанин је као блудни син који је згрешио, али остао син Очев и покајањем, јавним признањем пред свима поново се вратио у заједницу са Оцем. Циљ покајања није покајање само по себи, већ учешће у Евхаристији. Учинивши грех, човек отпада од заједнице, и од Причешћа. Пошто је он члан заједнице његово оправдање се не тиче само њега, већ целе заједнице. Како каже свети апостол Павле: „И ако страда један уд с њим страдају сви удови; а ако ли се један уд прославља с њим се радују сви удови“ (1. Кор. 12, 26). У раној Цркви покајање је било јавна ствар и исповедало се на Литургији. Пошто верник сам себе није могао да изопшти из заједнице, а није могао ни самовољно да остане у њој, он је ишао началнику те заједнице (началнику Евхаристије), епископу, и говорио му своја сагрешења. Пошто је епископ једини који има власт да удаљава од заједнице, он би кад би грех био велики, тј. на саблазан осталим из заједнице, удаљавао тог члана сабрања са сабрања. Ово се чинило на Литургији после Јеванђеља, када су излазили оглашени, а затим и покајници. После прочитане молитве, епископ је стављао руку на главу покајника и на тај начин га удаљавао из заједнице на одређено време. Тако је покајник излазио и заузимао своје место испред храма, молећи се Богу за опроштај греха да се поново врати у заједницу, а верни би се на Евхаристији молили за његов повратак. Циљ покајања није да би се он сам спасао, већ да би се вратио у заједницу. Поред јавне исповести, постојала је и тајна, пред духовником (од епископа изабрани презвитер) која се вршила пре Евхаристије. У раној Цркви за хришћане једини вид изопштења је било не причестити се, а то је за хришћане било нешто најгоре. Што се тиче изопштења, у Цркви, једино је епископ имао право да изопшти, зато што је он началник Евхаристије и икона Христова. Са појавом парохија, исповест је почела да се издваја из Евхаристије, јер су презвитери почели да служе Евхаристију по благослову епископа те тако и исповест да врше. Повезујући Евхаристију са покајањем, видимо да су ове свете тајне неодвојиве, и да се у том јединству огледа њихов спасоносни значај. Без Причешћа, Евхаристије, нема спасења. Православна Црква истиче да су све свете тајне, као и Света тајна покајања, неодвојиве од Евхаристије, док код римокатолика тај моменат није толико наглашен.

3. Однос теорије и праксе у Светој тајни покајања

Покајање (грч. *metanoia*, лат. *paenitentia*, духовна промена, преумљење): тајна у којој верник, силом Духа Светога и молитвом Цркве, прима опроштај грехова учињених после крштења, ради обнове заједнице са Богом и помирења са литургијском заједницом чији је члан. Света тајна покајања је припрема за крштење, припрема за примање Духа Светога, која своје испуњење налази у Царству Божијем, у Светој Евхаристији. Ова Света тајна носи са собом такву поставку којом се подразумева потпуна промена, целокупног бића човековог. Други ватикански сабор у конституцији о Светој Литургији износи: „Нека се обреди и обрасци покорѣ прераде тако да јасније изражавају нарав и учинак сакрамената“.²⁴ Човек би мислио да ће сабор о сакраменту, који се уз Евхаристију најчешће прима, рећи много више од тих неколико речи које заправо и не доносе ништа ново, а поготову ништа конкретно. „Сакрамент је, наиме, покорѣ кроз столећа црквеног живота доживио такав развој као ни један други. Уз то, његово је дијељење и примање у најновије вријеме, прије и послѣ концила, потакнуло више догматских и практичних питања тако да је Сабор ту остао само код опћенито формулиране одредбе да обреди и обрасци покорѣ јасније изражавају нарав и учинак сакрамената. Заправо је првотно био споменут само учинак, а комисија је додала још и ријеч нарав“.²⁵ Сама је природа овог сакраamenta најбоље и најјасније изречена у Конституцији о Цркви: „Они који приступају сакраменту покорѣ од Божијег милосрђа опроштење увреде коју су нанијели Богу и уједно се измирују са Црквом коју су грешници ранили и која се заузима за њихово обраћање својом љубављу, примјером и молитвом“.²⁶ Овде је кроз спомињање њене љубави, која подразумева и љубав вршиоца тог сакраamenta, истакнута мајчинска брига Цркве. Овакво становиште посебно је важно, јер се до сада овај сакрамент сматрао као самоосуђивање и суд, а не као лично обраћање, преумљење и Божије милосрђе Доброг Пастира. Када је Отац окарактерисан као милостиви, уједно је речено, оно што је у Светом писму истакнуто, да је заправо Он кроз Христа измирио свет са собом. То измирење – помирење изражено је Христовом смрћу и Васкрсењем. Споменуто је и то да је власт опраштања греха дата Цркви, дата као дар васкрслога Христа. Христос је својим

²⁴ „Sacrosanctum Concilium, Konstitucija o svetoj Liturgiji“, *Dokumenti Drugi vaticanski koncil*, KS, Zagreb, 2002 (SC) 72.

²⁵ Martin Kirigin, *Konstitucija o svetoj Liturgiji – Sacrosanctum Concilium*, Zagreb, 1985, 272–273.

²⁶ „Lumen gentium, Dogmatska konstitucija o Crkvi“, *Dokumenti Drugi vaticanski koncil*, KS, Zagreb, 2002, (LG) 11,2.

наследницима даровао, дар Духа Светога, и дао обећање. Улога Цркве се истиче као служење, конкретно може да служи и исказује своју љубав само онима који је добровољно траже. Зато учинак овог сакраманта највише зависи од љубави делатеља и отворености примаоца. Као највећи израз благодати претпоставља се скрушено признање и опроштење грехова, и постизање мира. „А Исус им рече опет: Мир вам! Као што је Отац послао мене, и ја шаљем вас“ (Јн. 20, 21). Ово казивање је врло значајно, које износи Сотокорнола: „Сурадник Конгрегације за богоштовље и тајник односне подкомисије F. Sottocornola овако је описао главне елементе Обреда покорѣ: 1. Гријех је увреда Богу и рана на тијелу Цркве; 2. покором се грешник помирује с Богом и Црквом; 3. при томе сурађује и Црква; 4. и ту се чује ријеч Божија (чл. 24, 33, 35); 5. до изражаја долази димензија заједништва (чл. 26, 27); 6. обред настоји бити једноставан, али и достојанствен (чл. 34). Заиста велико помагало за непрестано обнављање душа и цијеле Цркве“.²⁷

Посебна опасност за Свету тајну покајања се појављује, када су многи почели да сматрају, да је разрешење на почетку мисе довољно за опроштење грехова. Неретко се догађало да неки иду често на Свету тајну Причешћа, а да се нису исповедали више година. Пожељно је, да се таква пракса што пре искорени, уз прикладну (одређену) поуку. „Од свог почетка, од првих Духова Црква проповиједат обраћање за опроштење гријеха. Крштењем, потврдом и еухаристијом извршује темељно помирење људи с Богом. А ни онима који су већ крштени никада не престаје проповиједати обраћање и покору; и онима који су сагријешили послѣ крштења, влашћу коју је примила од Христа, подјелује сакрамент помирења (сакрамент покорѣ, исповијед)“.²⁸ Света тајна покајања има две стране, помирење са Богом и помирење са браћом (ближњима). Овај сакрамент је потребан свима који су сагрешили после крштења. У Цркви су данас заступљена, боље је рећи предлажу, три облика вршења овог сакраманта. 1. Заједничко извршење покајања са појединачном исповешћу и разрешењем; 2. Појединачно извршење сакраманта покајања; 3. заједничко извршење покајања са општом исповешћу и заједничким разрешењем. „Вјерници који у сакраменту покорѣ исповиједат гријехе законитом служитељу, који се за њих кају и имају накану да се поправе, по одрјешењу тога служитеља добивају од Бога опроштење гријеха почињених послѣ крштења и истодобно се измирују с Црквом коју су гријешећи ранили“.²⁹

²⁷ М. Kirigin, *нав. гело*, 275.

²⁸ *Sakramenti*, www.petar.ffdi.hr/Izj/sakramenti.htm; приступљено 9. 4. 2012. г.

²⁹ Кан. 959, у: *Zakonik kanonskog prava*, proglašen влашћу папе Ivana Pavla II, Zagreb, 1996, 480.

Схематски, приказ Свете тајне исповести у Православној и Римокатоличкој Цркви могао би да изгледа овако:

Чин Свете тајне исповести ³⁰	Ред помирења – Поколе ³¹
<p>Благословен Бог наш [...]; Трисвето; Оче наш; Господе помилуј; Слава и сада: Ходите, поклонимо се [...]</p> <p><i>Зашим, Псалам 50:</i> Помилуј ме Боже, по великој милости својој [...]</p> <p><i>Тройари, Глас 6:</i> Помилуј нас, Господе, помилуј нас [...] <i>Слава:</i> Господе, помилуј нас, јер се у Тебе уздамо [...] <i>И сада:</i> Отвори нам двери милосрђа [...]</p> <p><i>Свештеник чита молишту:</i> Боже Сведржитељу наш, Ти си преко пророка твога Натана [...] ³²</p> <p><i>Молишта група:</i> Господе Исусе Христе, Сине Бога живога, Пастиру и Јагње [...] ³³</p> <p><i>Зашим свештеник говори покаянику:</i> Ево, чедо, Христос невидљиво стоји, примајући твоју исповест [...] и немој ништа сакрити од мене, већ слободно реци све што си учинио/ла да би примио опроштај од Господа нашег Исуса Христа [...]</p> <p><i>Следе читања о вери. И ако верује православно и не сумњиво,</i></p>	<p>Свештеник: <i>У име Оца и Сина и Светога Духа. Амин.</i></p> <p>Свештеник буди у покајнику уздање у Бога речима: <i>Божије нам свјетло сјаји у срцу: Боже нека ти даде сјознаши твоје тријехе и његово милосрђе. Амин.</i> ³⁴</p> <p>Читање Божије речи. ³⁵</p> <p>Исповедање греха.</p> <p>Покајникова молитва и разрешење: <i>Боже мој, кајем се од свега срца јер тријехом увриједих тебе, Оче, највеће и најмилије добро. Жао ми је за све зло што ја учиних и добро које пропустих. Чврсто одлучујем с твојом милошћу: чиниши покору, сјравиши неправду и саблазан...</i></p> <p>Свештеник пружа руку над покајникову главу и говори: <i>Боже, милосрдни Оцац, помирио је са собом свијет смрћу и ускрснућем својега Сина, и излио је Духа Светога за опроштење тријеха. Нека ти по служењу Цркве он удијели опроштење и мир. И ја те</i></p>

³⁰ Мали шребник, Призрен, 1994, 39–46.

³¹ Rimski obrednik, *Red pokore*, KS, Zagreb, 1975, 25–28.

³² Молитва је упућена Богу Оцу, као Светој Троици.

³³ Видимо из молитве да се врши обраћање Сину, другом лицу Свете Троице, Господу Исусу Христу. Из возгласа учавамо да је Син неодвојив од Оца и Духа Светога.

³⁴ Други обрасци 67–71, види стр. 53.

³⁵ Обрасци се налазе у бр. 72–84, стр. 53–58.

чиша Символ вере. Свештеник
иша покаяника за грехе, а по-
што ја испиша, каже му да
кликне и савије лаву.

Духовник изговара ову моли-
шву: Господе Боже спасења
слугу твојих [...]

Господе Боже наш, који си Пе-
тру [...] Ти једини имаш власт
опраштати грехе, јер си Бог
милости и сажалења, и Теби
славу уносимо, Оцу и Сину и
Светој Духу, сада и увек и у
векове векова. Амин.

Суџба јекшенија.

Ошџусти и џоука

Молишва којом се разрешава
од еишџимџе

Милосрдни, Благи и Човекољуби-
биви Господе, који си по мило-
сти својој послао Јединородног
Сина свог у свет, да уништи об-
везницу грехова наших, и раз-
решити оковане грехом, и објави
сужњима опроштај, Ти, Госпо-
де, и слугу твога (слушкињу
твоју) (име), добротом својом
ослободи наложених му свеза,
и дај му да у сваком времену и
месту приступа без греха тво-
ме Величанству, и да слободно
и чисте савести иште од Тебе
богату милост. Јер си Ти мило-
стив и човекољубив Бог, и Теби
славу уносимо, Оцу и Сину и
Светој Духу, сада и увек и у
векове векова. Амин.

огрјешујем од тријеха твојих у
име Оца и Сина и Духа Све-
тога. Амин.³⁶

Исказивање хвале и отпуст:
Хвалише Господина јер је добар.
Господин ти је ошџустио три-
јехе. Иди у миру.

³⁶ Vladimir Zagorac, „Duh Sveti u liturgiji“, *Bogoslovska smotra*, Vol. 59 (No. 1–2), 1989, 130–131, каже: „[...] тиме сврстава ово помирење у ред Божијих дела спасења од Оца по Сину у Духу Светој и тумачи га као ново послање Духа за отпуштење гријеха“.

Владимир Загорац о Светој тајни покајања (покоре) каже: „Гријехом наине човјек губи дар Духа Светога и постаје неспособан да се као штоватељ клања Богу у Духу и истини. Искључен је из еухаристије. Новим даром Духа Светога у покори примит ће у покори дар обраћања, опроштење гријеха и способност да поново буде клањатељ Богу у Духу и истини“.³⁷ По свему занимљиво размишљање и запажање износи Александар Шмеман као представник Православне Цркве: „Пре свог додира са западом православни исток није познавао садашњу формулу отпуштања грехова у тајинству покајања: И ја недостојни јереј влашћу која ми је дана опраштам и разрешавам [...] Једина молитва која окончаваше тајинство беше молитва у којој се свештеник моли да онај коме су отпуштени греси добије, помирење и сједињење са Светом Црквом у Исусу Христу, Господу нашем. Јер, сама Црква, тј. Тело Христово, јесте реалност тог опроштаја“.³⁸ Свештеник је, пак, само сведок покајања које се извршило, сведок човековог одрицања греха и сведок оствареног помирења у Христу са Црквом. Значи, циљ Свете тајне покајања јесте да поново измири човека са Богом у Цркви. Сваки пут када починимо грех, ми изневеримо своју истинску природу у нама, обновљену крштењем и миропомазањем. Једино нас покајање може вратити у стање које смо изгубили, што значи да се Света тајна покајања не сме схватити у некаквом магијском смислу, као разрешење од греха које би било независно од чињенице да ли се ја стварно кајем или не, као нешто само собом и по себи делотворно. Ова Света тајна управо зависи од искреног покајања, јер оно није пуко набрајање грехова, нити нека правна трансакција. Она је, пре свега, истинска криза, суд свести. У Јеванђељу слику истинског покајања, налазимо, у причи о блудном сину. Блудни син се присетио свега што је имао у дому Оца својега, појмио је колико је много изгубио, а онда је зажелио целим својим бићем да се врати своме Оцу. „Зато греше они који свету Тајну Покајања објашњавају као неку врсту објективне моћи (свештеника да по себи опрашта грехе). Разрешење од грехова које даје свештеник заиста је пуноважно, али ако код грешника који се исповеда нема истинскога покајања, оно се на њега не односи. Оно што Бог тражи од нас јесте, умиљење, тј. покајничка ганутоост срца“.³⁹

³⁷ V. Zagoras, „Duh Sveti u liturgiji“, 130.

³⁸ Александар Шмеман, *За живої свѣта*, Манастир Хиландар, 2004, 59.

³⁹ Александар Шмеман, *Лишурѣија и живої*, Цетиње, 1992, 236.

4. Закључак

На основу тематике рада запажамо да је поимање светих тајни у раној Цркви, према учењу више светих отаца, незамисливо ван контекста евхаристијске заједнице. Такође, намеће се недвосмислен закључак да рана Црква свој светотајински идентитет остварује у Евхаристији. Заправо, за рану црквену праксу, питање светих тајни је питање Литургије. Учествовање у светим тајнама има за последицу њихово остварење у Евхаристији. Такво сведочанство налазимо не само на Истоку, него и на Западу.

Каролиншком реформом у VII веку долази до одређених промена у схватању литургијске праксе, као и појединих светих тајни. Оно што прво запажамо јесте постепено усложњавање спољашњег вида службе. Исто тако, додаване су разне молитве, које су се, истовремено, стилски и богословски разликовале од претходних модела обреда који је био заступљен у Риму. Промене које су задесиле римски обред биле су индивидуалистичке и субјективне, те се стиче утисак да су више усмерене на духовно стање свештеника који служи, а не у правцу изражавања објективних догматских истина. Такође, јавља се преусмеравање евхаристијског молитвеног стремљења искључиво на унутрашње стање свештенства, али и инсистирање на индивидуалистичком и психолошком разумевању покајног процеса. Ово су само неке од карактеристика поменуте епохе. Литургијска служба је доживљавана као привилегија, односно деловање клира, док је улога лаика сведена чисто на посматрачку улогу, који су, на тај начин, пасивни примаоци благодати Божије. Црква се сматра за институцију којом управљају свештеници а богослужбене молитве почињу да се читају тајно, што су последице измењеног разумевања основне идеје Литургије. Очигледно је да се Литургија доживљава једносмерно, то јест она је однос Бога према људима, али не и однос људи према Богу. Ову епоху у развоју богословља на Западу одликује губитак осећања за есхатолошко биће Цркве и њено сведочење је сведено на голу историјску реалност. Све ове околности су довеле до тога да се Црква раздваја на земаљску, која је историјска институција, и небеску, која представља стварност загробног живота или крај историјског процеса.

У доба када се одржао Тридентски сабор, Римокатоличку Цркву су потресали многобројни проблеми. Посебно велику тешкоћу је изазвала реформација. Реформатори су се према литургијским и догматским проблемима односили различито. Тако је рецимо, Мартин Лутер, број светих тајни свео на две: крштење и Евхаристију, не-

гирао жртвени карактер мисе, итд. Задатак наведеног сабора било је побијање нових доктринарних учења протестаната, која су се пре свега односила на Евхаристију, њен жртвени карактер и саму валидност сакрамената. Циљ сабора је био стварање јединства у вршењу обреда. Тридентска реформа гледала је озбиљно на овај проблем који се појавио и приступала му је изузетно опрезно. За Тридентски сабор реформа је била једини излаз из проблема и повратак ономе што је предањско. Период након Тридентског сабора сматра се временом стагнације. Током овог периода, Западна Црква пролази кроз различите епохе – епоху барока, просветитељства и романтизма, које су оставиле дубок траг на црквену самосвест и литургијски живот у Римокатоличкој Цркви.

Разматрајући саму суштину светих тајни у њиховом онтолошком смислу, нема никакве сумње да су оне неодвојиве од Литургије, без обзира што нас актуелна пракса на Западу и Истоку демантује. Савремена светотајинска пракса одвија се изван контекста литургијске заједнице и одликује се карактером приватног богослужења, чиме се спроводи и негује погубни светотајински индивидуализам. Свете тајне издвојене из „атмосфере и простора“ евхаристијске заједнице имају за последицу размимоилажење светотајинске теорије и праксе. Ову девијацију можемо окарактерисати као кризу црквености, која потреса не само Римокатоличку, него и Православну Цркву.

* * *

Библиографија:

Извори

Aurelije Avgustin (1999), *Ispovijesti*, KS, Zagreb.

Brajčić, R. – Zovkić, M. (1977), *Dogmatska konstitucija o Crkvi – Lumen gentium I*, Zagreb.

Brajčić, R. – Kopic, I. – Roščić, N. – Strle, A. – Dimitrijević, D. (1981), *Dogmatska konstitucija o Crkvi, Lumen gentium II*, Zagreb.

- Велики шребник (1993), Призрен.
Dokumenti II Vatikanski koncil (2002), KS, Zagreb.
Јевтић, А. (2005), *Дела апостолских ученика*, Врњци – Требиње.
Kirigin, M. (1994), *Konstitucija o svetoj Liturgiji – Sacrosanctum Concilium*, Zagreb, 1985.
Мали шребник, Призрен.
Rimski misal (1980), Kršćanska sadašnjost, Zagreb.
Rimski obrednik, Red pokore (1975), KS, Zagreb.
Sv. Ambrozije (1986), *Otajstva i tajne*, Makarska.
Sv. Irinej Lionski, *Protiv jeresi*, PG 7.
Св. Јустин Философ, *Сабрана дела I–II*, Хришћанска мисао, Београд – Ваљево – Србиње.
Tertulijan, *De Poenitentia*, PL 1.
Томас Аквински (1994), *Сума против погана II*, KS, Zagreb.

Литература

- Adolf, A. (1993), *Uvod u Katoličku Liturgiju*, Zadar.
Auer, J. (1972), *Die Sakramentenlehre der Kirche*, Regensburg.
Букашиновић, В. (2001), *Литургијска обнова у XX веку*, Београд – Нови Сад – Вршац.
Denzinger, H. – Hunermann, P. (2002), *Zbirka sažetaka vjerovanja definicija i izjava o vjeri i čidoređu*, Đakovo.
Early Latin Theology, Selections from Tertullian, Cyprian, Ambrose, and Jeronime (2006), Edited and translated by S. L. Greenslade, Louisville, Kentucky.
Zakonik kanonskog prava, proglašen влашћу папе Ивана Павла II (1996), Zagreb.
Zagorac, V. (1989), „Дух Свети у литургији“, *Bogoslovska smotra*, Vol. 59 (No. 1–2).
Zagorac, V. (1998), *Kristova otajstva: sakramenti i blagoslovine, povijest i teologija slavljenja*, KS, Zagreb.
Zagorac, V. (1988), *Sakramenti: Liturgijski nauk o otajstvima*, Zagreb.
Јанарас, Х. (2007), *Слобода морала*, Каленић, Крагујевац.
Jedin, H. (1971), *Velika povijest Crkve III/1*, KS, Zagreb.
Jedin, H. (1993), *Velika povijest Crkve III/2*, KS, Zagreb.
Jedin, H. (1972), *Velika povijest Crkve I*, KS, Zagreb.
Jedin, H. (1995), *Velika povijest Crkve II*, KS, Zagreb.
Jedin, H. (2004), *Velika povijest Crkve IV*, KS, Zagreb.

Кардамакис, М. (1996), *Православна духовносћ*, Манастир Хиландар.

Courth, F. (1997), *Sakramenti – Priručnik za teološki studij i praksu*, Djakovo.

Mateljan, A., *Sakramenti u pravoslavnoj teologiji*, www.kbf-st.hr/amateljan/sakarpravosl.pdf; 12. 9. 2012.

Милошевић, Н. (2004), „Света тајна Исповести и Покајања“, у: *Беседа* 6.

Мирковић, Л. (1983), *Православна Литурјика, групи, посебни гео, Свете тајне и молишвословља*, Београд.

Racinger, J. (2005), *Vog i svijet: Vjera i zivot u nasem vremenu*, Zagreb.

Racinger, J. (2003), *Vjera i buducnost*, KS, Zagreb.

Sakramenti, www.petar.ffdi.hr/Izj/sakramenti.htm, преузето: 9. 4. 2012.

Свети Никола Кавасила (2009), *О живоју у Хрисџу*, Беседа, Нови Сад.

StuhlmueLLer, C. (2005), *Biblijsko razmatranje za vazmeno vreme*, KS, Zagreb.

Schnitzler, T. (1998), *O znacenju sakramenata; pomoc za novo iskustvo*, Zagreb.

Фундулис, Ј. (2004), *Литурјика I, Увод у свето боџослужење*, Краљево.

Фундулис, Ј. (2005), *Литурјичке недоумице*, Краљево.

Шмеман, А. (2008), *Водом и Духом*, Манастир Хиландар.

Шмеман, А. (2004), *За живој светџа*, Манастир Хиландар.

Шмеман, А. (1992), *Литурјиџа и живој*, Цетиње.

Примљено: 24. 3. 2014.

Одобрено: 9. 10. 2014.

THEOLOGY OF THE SACRAMENT OF PENANCE IN THE ROMAN CATHOLIC CHURCH

Nenad D. Mijalković

Seminary of St. Cyril and Methodius in Niš

***Summary:** In this paper we will present an overview of liturgical and theological understanding of the Sacrament of Penance throughout history. An explanation in regard to the Sacrament will be accompanied by adequate testimonies from the Bible and by writings of the Early Church Fathers. Then, we will present relevant theological and sacramental aspects and perceptions of individuals from the Middle Ages, the Age of Scholasticism, the Council of Trent and the Second Vatican Council. We will also certainly mention the theological views of some prominent Roman Catholic and Orthodox theologians regarding the sacrament of repentance. In this work we would like to emphasize the liturgical and theological meaning of the Sacrament of Penance in accordance with its Ecclesiological, Christological, Pneumatological and Eschatological experience the life of the Church.*

Key words: Sacrament, Penance, Roman Catholic Church, Eucharist, Council, Confession, Love, Freedom, Spiritual Father.